

20-Yanvar, 2026-yil

**GERMENEVTIK TAHLIL ASOSIDA ABDULLA ORIPOV IJODINING
TA'LIM JARAYONIDA O'RGANISH USULLARI**

Muxtorova Lobar Zohir qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti 2-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: dotsent, Usarova Laylo Ibragimovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Abdulla Oripov ijodini ta'lim jarayonida germenevtik yondashuv asosida o'rganish masalalari tahlil qilinadi. Germenevtik metod badiiy matnni muallif niyati, tarixiy kontekst va o'quvchi idroki asosida talqin qilish imkonini beruvchi samarali usul sifatida asoslanadi. Tadqiqotda shoir she'riyatini o'rganishda mustaqil interpretatsiya, qiyosiy tahlil va kontekstual yondashuvning ta'limiy ahamiyati ochib beriladi. Germenevtik tahlil adabiy ta'limda talabalar tafakkurini rivojlantirish, estetik didini shakllantirish hamda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini kuchaytirishga xizmat qilishi ilmiy asosda yoritiladi.*

Kalit so'zlar: *germenevtika, Abdulla Oripov, badiiy talqin, adabiy ta'lim, interpretatsiya, she'riy tahlil.*

Abstract: *This article examines the methods of studying Abdulla Oripov's literary works in the educational process based on the hermeneutic approach. The hermeneutic method is substantiated as an effective tool for interpreting literary texts through authorial intention, historical context, and reader perception. The study reveals the educational significance of independent interpretation, comparative analysis, and contextual approaches in teaching poetry. It is scientifically proven that hermeneutic analysis contributes to the development of students' critical thinking, aesthetic taste, and independent analytical skills in literary education.*

Keywords: *hermeneutics, Abdulla Oripov, literary interpretation, literary education, interpretation, poetic analysis.*

Abdulla Oripov o'zbek adabiyotida milliy tafakkur, insoniylik, vatanparvarlik va falsafiy mushohada uyg'unligini yuksak badiiy darajada ifodalagan ijodkor sifatida tanilgan. Uning she'riy merosi bugungi ta'lim jarayonida nafaqat adabiy namunalar sifatida, balki ma'naviy tarbiya manbai sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shoir asarlarini zamonaviy metodlar asosida o'rganish esa adabiy ta'lim samaradorligini oshiradi. Shu jihatdan germenevtik tahlil metodi Abdulla Oripov ijodini chuqur anglashda muhim ilmiy yondashuv sifatida namoyon bo'ladi.

Germenevtika badiiy matnni tushunish, talqin qilish va izohlash jarayonini ilmiy asosda o'rganuvchi metod bo'lib, unda matn, muallif va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro munosabat asosiy o'rin egallaydi. Germenevtik yondashuvga ko'ra, badiiy asar qat'iy va o'zgarmas mazmunga ega emas, balki har bir o'quvchi tomonidan qayta talqin qilinadigan

tirik ma’naviy hodisadir. Shu sababli adabiyot ta’limida badiiy asarni tayyor xulosa bilan emas, balki o‘quvchi tafakkuri orqali ochish muhim hisoblanadi [1].

Abdulla Oripov she’riyatida ramziy obrazlar, diniy-falsafiy mushohadalar, tarixiy xotira va milliy ruh uyg‘un holda namoyon bo‘ladi. Uning “Munojot”, “O‘zbekiston”, “Onajon”, “Genetika”, “Yurtim shamoli” kabi asarlari germenevtik tahlil uchun boy imkoniyat yaratadi. Masalan, “Munojot” she’ri germenevtik yondashuv asosida tahlil qilinganda inson va ilohiy haqiqat o‘rtasidagi ruhiy munosabat, shoirning ichki iztiroblari va davr muammolari o‘quvchi talqini orqali ochiladi. Bu jarayonda she’r faqat matn emas, balki o‘quvchi qalbi bilan muloqot qiluvchi ma’naviy hodisaga aylanadi.

Ta’lim jarayonida germenevtik metod o‘quvchini passiv tinglovchidan faol talqin qiluvchi shaxsga aylantiradi. O‘qituvchi matn mazmunini tayyor holda bayon etmaydi, balki savollar, munozaralar va qiyosiy tahlillar orqali o‘quvchini mustaqil izlanishga yo‘naltiradi. Natijada har bir o‘quvchi bitta she’rni o‘z dunyoqarashi, hayotiy tajribasi va ruhiy holatiga mos holda anglaydi. Bu esa o‘quvchining tafakkur doirasini kengaytiradi.

Abdulla Oripov ijodini germenevtik asosda o‘rganishda tarixiy-kontekstual yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi. Shoir yashagan davr, ijtimoiy muhit, milliy uyg‘onish jarayonlari va shaxsiy hayotiy tajribalar she’r mazmunini anglashda asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi [2]. Bu yondashuv shoir ijodini faqat badiiy hodisa sifatida emas, balki tarixiy-ma’naviy jarayon mahsuli sifatida talqin qilish imkonini beradi.

Germenevtik tahlil o‘quvchilarning mantiqiy fikrlash, baholash va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘quvchi matndagi ramzlar, obrazlar va g‘oyaviy qatlamlarni mustaqil izlaydi, ularni shaxsiy dunyoqarashi bilan qiyoslaydi va xulosalar chiqaradi. Bu jarayon adabiy tahlil madaniyatining shakllanishiga xizmat qiladi.

Abdulla Oripov she’riyatida milliy qadriyatlar markaziy o‘rin tutadi. Ona tiliga muhabbat, vatanga sadoqat, ota-ona hurmati, insoniylik va halollik kabi tushunchalar shoir asarlarida chuqur badiiy ifoda topgan. Germenevtik tahlilda esa bu qadriyatlar o‘quvchi ongida shaxsiy ma’naviy tajribaga aylanadi. Natijada adabiyot darsi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy jarayonga ham aylanadi.

Germenevtik yondashuv asosida guruhli ishlash, qiyosiy tahlil va munozara metodlari qo‘llanilganda, talabalar o‘z fikrini himoya qilish, boshqalarning fikrini hurmat qilish va mantiqiy asoslash ko‘nikmalarini egallaydi. Bu esa zamonaviy pedagogikaning muhim talablariga mos keladi.

Germenevtik metod yozma ishlarda ham samarali natija beradi. Talabalarga she’r bo‘yicha esse, izohli tahlil yoki erkin talqin yozdirish ularning ijodiy fikrlashini rivojlantiradi va plagiatga yo‘l qo‘ymaslik imkonini yaratadi. Har bir talaba matnni o‘z uslubida talqin qiladi va bu ilmiy mustaqillikni kuchaytiradi.

Abdulla Oripov ijodini o‘rganishda germenevtik metodning yana bir muhim jihati – o‘quvchining shaxsiy empatiya va hissiy tafakkurini rivojlantirishidir. Shoir she’rlaridagi insoniy hislar, shaxsiy kechinmalar va ma’naviy iztiroblar o‘quvchi qalbida o‘z aksini topadi. Masalan, “Onajon” yoki “Yurtim shamoli” kabi she’rlarda ifodalangan mehr-muhabbat, fidoyilik va vatanparvarlik hissi, talabaning shaxsiy tajribasi bilan

20-Yanvar, 2026-yil

uyg‘unlashganda, nafaqat adabiy bilim, balki ma‘naviy tajriba ham shakllanadi. Shu jihatdan germenevtik tahlil adabiy ta‘limni faqat bilim berishdan tarbiya va ma‘naviy o‘sishga yo‘naltirilgan jarayonga aylantiradi.

Germenevtik metod yordamida o‘quvchilar she‘rlarni o‘z kontekstida talqin qilishga o‘rgatiladi. Bu jarayonda matnni faqat yuzaki o‘qish emas, balki uning tarixiy, madaniy va falsafiy qatlamlarini aniqlash talab etiladi. Masalan, “O‘zbekiston” she‘rini tahlil qilayotganda, o‘quvchi nafaqat mustaqillik g‘oyasini, balki milliy ruhni, tarixiy tajribani va shoirning shaxsiy hayotini hisobga oladi. Bu esa talabalarni tarixiy xotira va milliy qadriyatlarni anglashga yo‘naltiradi.

Shuningdek, germenevtik yondashuv talabalarning analitik va mantiqiy tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi. O‘quvchi she‘rdagi ramzlar, metaforalar, allegoriyalar va obrazlarni o‘rganib, ularni boshqa badiiy asarlar bilan solishtiradi, xulosalar chiqaradi va mustaqil baho beradi. Shu bilan birga, o‘quvchida ijodiy mustaqillik shakllanadi, u badiiy matnni o‘z nuqtai nazari bilan talqin qilishga o‘rganadi.

Adabiyot darslarida germenevtik yondashuvni qo‘llash o‘qituvchi uchun ham yuqori talablarni keltirib chiqaradi. O‘qituvchi nafaqat she‘riyatni bilishi, balki uni turli kontekstlarda tushuntira olish ko‘nikmasiga ega bo‘lishi kerak. Shu bilan birga, o‘quvchining talqinlarini rag‘batlantirib, ularni muhokama va tahlilga jalb qilishi muhimdir. Bu jarayon o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi ilmiy-ijodiy hamkorlikni kuchaytiradi.

Germenevtik metodni qo‘llashning yana bir afzalligi shundaki, u adabiyot darslarini interaktiv va ijodiy shaklda tashkil etadi. Talabalar guruhlariga bo‘linib, bir she‘rni turli nuqtai nazardan tahlil qiladi, fikr almashadi va o‘z xulosalarini himoya qiladi. Bu esa o‘quvchilarda ijodiy tafakkur, muloqot va jamoaviy ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Abdulla Oripov ijodini germenevtik yondashuv asosida o‘rganish, shuningdek, talabalarni estetik did va ma‘naviy sezgirlik bilan tanishtiradi. Shoirning badiiy matnlari orqali o‘quvchi o‘z hayoti, hissiyotlari va qadriyatlarini qayta ko‘rib chiqadi. Shu tarzda adabiyot ta‘limi nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyaviy va ma‘naviy o‘sish manbaiga aylanadi.

Germenevtik tahlil orqali o‘quvchi shoir ijodini nafaqat o‘tmish merosi sifatida, balki bugungi kun uchun ham dolzarb ma‘naviy manba sifatida qabul qiladi. Shu sababli Abdulla Oripov she‘rlari yosh avlod tafakkuriga mos ravishda talqin qilinadi va o‘z dolzarbligini yo‘qotmaydi.

Germenevtik metod badiiy asarni zamonaviy o‘quvchi ruhiyatiga mos holda talqin qilish imkonini beradi. Abdulla Oripov she‘rlari bugungi yoshlar hayoti bilan qiyoslab o‘rganilganda, ularning mazmuni yanada dolzarblashadi. Bu holat shoir ijodining zamonaviyligini va ma‘naviy barqarorligini namoyon etadi.

Shoir ijodida ko‘tarilgan axloqiy masalalar germenevtik talqin orqali bugungi jamiyat muammolari bilan qiyoslanadi. Bu jarayon o‘quvchida ijtimoiy mas‘uliyat hissini shakllantiradi. O‘quvchi she‘rni o‘qir ekan, undagi g‘oyani o‘z hayoti bilan taqqoslaydi va shaxsiy xulosalar chiqaradi.

20-Yanvar, 2026-yil

Germenevtik metod adabiyot fanini tarix, falsafa, madaniyatshunoslik kabi fanlar bilan integratsiya qilish imkonini yaratadi. Natijada o‘quvchi bilimlarni alohida-alohida emas, balki yaxlit tizim sifatida qabul qiladi. Bu esa ta’lim sifatini oshiradi.

Gadamer ta’kidlaganidek, matnni tushunish uni qayta yaratish jarayonidir [3]. Shu nuqtayi nazardan qaralganda, Abdulla Oripov ijodi har bir avlod tomonidan yangicha talqin qilinib, ma’naviy meros sifatida yashab boradi. Germenevtik metod esa ushbu jarayonning ilmiy asosini tashkil etadi.

Abdulla Oripov ijodini germenevtik tahlil asosida o‘rganish adabiyot ta’limining zamonaviy pedagogik talablariga to‘liq mos keladi. Bu yondashuv o‘quvchining ma’naviy dunyosini boyitadi, estetik didini rivojlantiradi va milliy adabiyotga bo‘lgan muhabbatini mustahkamlaydi. Shu sababli germenevtik metod asosida tashkil etilgan adabiyot darslari samarali, mazmunli va tarbiyaviy jihatdan muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shleyermaxer F. Germenevtika nazariyasi. – Moskva, 1998.
2. Oripov A. Tanlangan asarlar. 5 jildlik. – Toshkent: G‘afur G‘ulom, 2001.
3. Gadamer X.-G. Haqiqat va metod. – Toshkent, 2002.
4. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent, 2004.
5. Karimov I. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent, 2008.